

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
директора ВСП «Вінницький фаховий коледж економіки та
підприємництва ЗУНУ»**

Добіжи Наталії Володимирівни

**на дисертаційну роботу Лебідя Олександра Васильовича
на тему: «Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в
АПК України», представлену на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 051 Економіка,
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки**

Актуальність теми дослідження. Аграрний сектор залишається стратегічно важливою галуззю, яка формує продовольчу безпеку та значну частку ВВП. В умовах структурних змін, зростання глобальної конкуренції та посилення воєнно-політичних ризиків ефективне залучення інвестицій стає критично важливим для забезпечення стійкого розвитку та підвищення конкурентоспроможності сектору.

Попри наявність численних досліджень щодо інвестиційної діяльності в економіці України, відсутні системні аналізи впливу інвестицій саме на розвиток аграрного сектору в умовах кризових явищ: воєнних дій, порушень логістичних ланцюгів, коливань світового попиту на продовольство та нестабільності ринкової кон'юнктури. Врахування цих факторів, а також регіональної специфіки, природно-ресурсного потенціалу та структури виробництва, дозволяє більш точно оцінити механізми ефективного інвестування та визначити ключові напрями для стратегічного розвитку АПК України.

У дисертаційному дослідженні детально проаналізовано економічні та екологічні чинники, що впливають на ефективність залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України в умовах трансформаційних змін економіки, кліматичних викликів та післявоєнного відновлення. Актуальність дослідження Лебідя Олександра Васильовича поєднує

грунтовний теоретичний аналіз, емпіричне вивчення інвестиційних процесів та розробку стратегічної моделі інвестування, орієнтованої на сталий розвиток, екологічну безпеку та впровадження інновацій у секторі.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень і розробок Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідної тематики: «Забезпечення розвитку територіальних громад в умовах реформування самоврядування» (номер державної реєстрації 0122U002096, термін виконання 2022-2024 рр.), де автором проведено аналіз динаміки інвестицій, визначено основні джерела фінансування, рівень участі державного, місцевого та приватного секторів, а також оцінено інвестиційну привабливість регіону в розрізі галузей. Особлива увага приділялася інвестиціям у розвиток АПК України, що відповідає завданням державної політики сталого розвитку.

В процесі виконання роботи автор застосував комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: абстрактно-логічний підхід, порівняння, індукцію та дедукцію для уточнення теоретичних положень; метод теоретичного узагальнення – для аналізу наукових праць щодо чинників та механізмів залучення інвестицій в АПК. Статистико-економічні методи (графічний, порівняльний, індексний, динамічний та структурний аналіз) використано для оцінки сучасного стану аграрного сектору та визначення ключових факторів інвестиційної діяльності. Математичне моделювання застосовано для оцінки інвестиційної привабливості та ефективності використання потенціалу галузі. Автор опрацював значний масив літературних джерел (202 найменування), що забезпечило наукову обґрунтованість, достовірність і новизну отриманих результатів.

У своїй роботі здобувач розкриває нові аспекти оцінювання інвестиційного потенціалу агропромислового комплексу України та удосконалює підходи до формування інституційних і регуляторних

механізмів інвестиційної діяльності. Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці сучасних методичних підходів, що комплексно враховують економічні, екологічні та регіональні особливості розвитку АПК. До найбільш значущих наукових здобутків автора належать розробка й обґрунтування сучасних підходів до оцінювання інвестиційного потенціалу АПК та вдосконалення інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності. *Вперше* сформовано концепцію трирівневої інституційної взаємодії учасників державно-приватного партнерства, адаптовану до національних умов. *Удосконалено* методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіонів, інструменти аналізу інвестиційної діяльності АПК з урахуванням економічних та екологічних чинників, а також трактування сутності інвестицій у контексті сталого розвитку. *Подальшого розвитку* набули методи прогнозування іноземних інвестицій, комплексні підходи до оцінки інвестиційної привабливості АПК, напрями державної політики щодо стимулювання інвестицій, аналітичні інструменти оцінювання регіонального потенціалу, а також концепція екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів. *Практичне значення* результатів полягає у можливості їх застосування органами влади, аграрними підприємствами та фінансовими установами для вдосконалення інвестиційної політики, управління ризиками та підвищення ефективності інвестиційних рішень, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти.

Отримані результати дисертаційного дослідження мають суттєве науково-теоретичне та практичне значення, що підтверджується документальною базою їх упровадження у діяльність державних установ і підприємств. Розроблені автором методичні підходи та рекомендації впроваджено у практичну роботу Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації, де автором рекомендовано економічні та екологічні чинники активізації інвестиційного процесу, а також методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу та розробки регіональних стимулювальних механізмів, які можуть бути використані для формування цільових програм, залучення стратегічних інвесторів,

удосконалення екологічних вимог до проєктів у сфері агробізнесу та аграрних підприємств Вінницької області, зокрема: ТОВ «Про-Харвест», де запропоновані методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості, інституційного середовища та екологічної складової інвестування, що дозволили керівництву підприємства оптимізувати прийняття управлінських рішень у частині інвестиційної політики, підвищити ефективність використання природно-ресурсного потенціалу та запровадити практики екологічно відповідального агровиробництва (довідка від 25.11.2024 р); ФГ «Зоря-Василівки», з метою підвищення ефективності управління інвестиційними процесами, зокрема, на основі проведених досліджень передбачається: здійснити комплексний аналіз потенціалу залучення «зелених» інвестицій у реконструкцію системи зрошення на площі близько 40 га ріллі; підготувати обґрунтування економічної доцільності переходу на біоенергетичні культури на 12% від загальної площі угідь господарства (орієнтовно 15 га); застосувати розроблену автором методику оцінювання інвестиційної привабливості із урахуванням екологічних критеріїв у процесі формування заявки на участь у програмі фінансування від Українського екологічного фонду (очікуваний обсяг потенційного фінансування – до 3 млн грн); використовувати пропозиції щодо формування інституційно-економічного механізму стимулювання інвестицій в екологізацію виробництва при розробці інвестиційного проєкту на 2026 рік (довідка від 30.06.2025 року); Державна екологічна інспекція у Вінницькій області, де запропоновано практичні та методичні рекомендації, щодо визначення пріоритетних напрямів інвестування у природоохоронні технології та удосконалення механізмів державного моніторингу екологічних ризиків; МКП «Вінницький Муніципальний Центр Містобудування і Архітектури», використання результатів дослідження сприяє удосконаленню системи управління просторовим розвитком, підвищенню якості містобудівних проєктів, а також формуванню більш сталого та екологічно збалансованого економічного середовища м. Вінниці; ТОВ «Агробул», отримані результати дослідження використано при підготовці інвестиційного плану підприємства

на 2025–2027 роки та внутрішніх управлінських документів. Положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету під час викладання окремих частин навчальної дисципліни «Аграрна політика та земельні відносини». Практичне значення одержаних наукових результатів зумовило їх впровадження у навчально-методичний процес та наукову роботу кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії (довідка № 01.1-60-1303 від 17.09.2025 р.).

Поставлені на початку роботи завдання дослідження виконані, що дозволило досягти його мети.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

У **вступі** здобувач обґрунтовує актуальність обраної теми, визначає її зв'язок із науковими темами закладу вищої освіти, у межах яких виконувалося дослідження. Чітко сформульовано мету та завдання, окреслено об'єкт і предмет дослідження. Подано характеристику застосованих методів, узагальнено наукову новизну одержаних результатів і розкрито їх практичне значення.

У **першому розділі «Теоретико–методичні засади формування інвестиційного потенціалу АПК»**, автором подано глибокий теоретико-методологічний розгляд сутності інвестицій та їх рушійних сил у динаміці розвитку аграрного комплексу. У роботі розглядається економічна природа інвестицій як основного ресурсу економічного зростання, інноваційного оновлення та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства.

У **розділі 2 «Сучасний стан економічних і екологічних передумов інвестиційної діяльності АПК України»** автор аналізує сучасний стан економічних та екологічних передумов інвестування в аграрний сектор економіки. За допомогою статистичних даних, економетричного моделювання та SWOT-аналізу було досліджено макроекономічні показники, що впливають на інвестиційний потенціал сектору: обсяг ВВП, прямі

іноземні інвестиції, темпи інфляції, обмінні курси національної валюти, облікову ставку, структуру зовнішнього боргу, експорт та імпорт.

Автором досліджено природно-ресурсну базу та екологічну безпеку аграрного виробництва: стан земельних ресурсів, водний баланс, використання добрив, збереження біорізноманіття та наслідки зміни клімату. Оцінено ключові інвестиційні бар'єри – політичні, економічні, правові та інституційні ризики, високий ризик зовнішньоекономічної кон'юнктури та кліматичних змін.

У третьому розділі «Стратегічні напрями активізації інвестиційних процесів в АПК України» автор проаналізував стратегічні основи активізації інвестиційних процесів в АПК у повоєнний період та перехід до «зеленої економіки». Автором запропоновано структурно-функціональну модель інвестиційної політики АПК, яка поєднує економічні, екологічні та інституційні криві розвитку. Відповідно до цієї моделі були ідентифіковані основні інвестиційні пріоритети, що включають цифрову трансформацію сільського господарства, використання тригерів точного землеробства, розвиток відновлювальної енергетики, відновлення зрошувальних мереж, будівництво логістичної інфраструктури, підвищення енергоефективності підприємств та розвиток глибокої переробки сільськогосподарської продукції. Окрема увага приділялася регуляторам державного приватного партнерства, таким як спільне фінансування, концесії, кластеризація, фонди підтримки, елементи податкової реформи та механізми «єдиного вікна».

Висновки й рекомендації, запропоновані в дисертаційній роботі, мають відповідне обґрунтування та витікають зі змісту роботи.

Робота є завершеною науковою працею. Самостійність досліджень здобувача відображено в наукових публікаціях, що відображають представлені результати.

Дисертаційна робота відображає мету і завдання обраної теми.

Тема та зміст дисертаційного дослідження відповідають Стандарту вищої освіти зі спеціальності 051 Економіка.

Дотримання принципів академічної доброчесності підтверджується

перевіркою на плагіат, відсутністю текстових співпадінь, належним посиланням на використані ідеї та результати інших авторів.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог Наказу МОН України від 12 січня 2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису та має стандартну структуру. Складається із анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, змісту, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Робота написана державною мовою та відповідає академічним стандартам й вимогам. Викладення інформації є послідовним і доступним, що сприяє зрозумінню та осмисленню представлених результатів дослідження.

Дисертаційна робота Лебідя О.В. викладена на 245 сторінках комп'ютерного тексту, складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 59 таблиць та 45 рисунків. Список використаних джерел включає 202 найменування, в тім числі латиницею.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. За результатами дослідження автором опубліковано у 14 наукових наукових праць загальним обсягом 8,72 умовн.др.арк. (власний доробок автора 8,32 умовн. др. арк.), 0,93 умовн. др. арк. у наукових фахових виданнях включених до наукометричних баз Scopus та Web of Science Collection; 6,68 умовн. др. арк. у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 1,11 умовн. др. арк у інших виданнях.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

В загальному, дисертаційна робота написана з дотриманням існуючих вимог, має логічно побудовану структуру і є завершеним науковим

дослідженням. У даній роботі присутні окремі **недоліки та дискусійні моменти**. Зокрема:

1. У дисертації недостатньо висвітлено трансформацію інвестиційних передумов та механізмів залучення капіталу в умовах високих постконфліктних ризиків (мінна небезпека, порушення логістичних ланцюгів, обмежена доступність страхування військових ризиків). Врахування цих факторів є важливим для формування реалістичної моделі інвестиційної привабливості АПК у післявоєнний період.

2. В таблиці 3.8 представлена структурно-функціональна декомпозиція інвестиційного проєкту ВНАУ «Агроінноваційний Хаб» на засадах державно-приватного партнерства доцільно було б порівняти дану практику використання студентський навчальних фермерських господарств з існуючими в Україні

3. У розділі 3 аналізується роль міжнародного капіталу, стверджується, що його залучення сприяє технологічній модернізації виробництва. Однак статистика Світового банку та EBRD за 2023–2025 рр. свідчить, що понад 70% іноземних інвестицій в АПК України становлять реінвестиції вже присутніх компаній (Kernel, МНП, Louis Dreyfus, Cargill), а не надходження від нових інвесторів. Даний фактор було б доцільно проаналізувати для визначення рівня довіри іноземного капіталу до нових проєктів, у тому числі у сфері «зелених» інвестицій.

4. Для наочності представлення даних доцільним було в таблицях 2.3 та 2.4 представити відхилення представлених показників.

5. На рисунку 3.1 Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості аграрного сектору в ключових регіонах України у 2024 році та 3.2. Інтегральна оцінка ефективності використання інвестиційного потенціалу в аграрному секторі ключових регіонів України автором представлені відповідні обрахунки доцільно було б уточнити методику їх проведення.

Слід зауважити, що відмічені вище недоліки не є принциповими та не знижують високу наукову та практичну цінність дисертаційної роботи. Характеристика відповідності змісту дисертації вимогам до дисертацій на

здобуття ступеня доктора філософії.

Загальний висновок.

Представлена до захисту дисертаційна робота Лебідя Олександра Васильовича «Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в АПК України», подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка, є результатом самостійних досліджень, відповідає вимогам вищої школи освіти та має наукову новизну.

Дисертація за своєю актуальністю, науковою новизною, практичним значенням одержаних результатів, обґрунтованістю основних положень та висновків відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та вимогам наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Дисертаційна робота «Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в АПК України», є завершеною науковою працею і може бути представлена для офіційного захисту в разовій спеціалізованій вченій раді, а її автор Лебідь Олександр Васильович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент,

доктор економічних наук,

професор,

директор ВСП «Вінницький фаховий

коледж економіки та підприємництва ЗУНУ»

Наталія ДОБІЖА